

Spørreliste nr. 240

DØD OG GRAVFERD

Den som besvarer listen er innforstått med at svaret blir arkivert (anonymt) og blir brukt av forskere i dag og i fremtiden. Brukere av materialet må forplikte seg til å verne opphavspersonens og eventuelt andre personers integritet.

I 1957 spurte vi om skikker rundt død og begravelse. Svarene vi fikk har vært en viktig kilde til denne delen av historien. Vi tror det har skjedd betydningsfulle endringer på dette området i senere år. Vi vil gjerne ha deres hjelp til å dokumentere, både det som har forandret seg og det som fortsatt er slik det var.

Les gjennom hele spørrelisten før du begynner å skrive. Lykke til!

Begravelse

Fortell om en begravelse du husker godt. Hva gjorde inntrykk på deg? Hva er det du særlig husker?

Har du vært med på begravelser du opplevde som annerledes (annen religion, andre skikker)? Fortell!

Har du vært i ikke-religiøse (humanistiske) begravelser? Hvordan opplevde du dette?

Kistegrav eller kremasjon – hva tenker du om dette valget?

Ved kremasjon kan man gjøre andre ting med asken enn å begrave den på en gravlund/kirkegård. Har du noen erfaringer med dette eller tanker om det?

Noen ønsker å forberede sin egen begravelse. Begravelsesbyråene kan hjelpe med dette. Kunne det være aktuelt for deg? Har du noen tanker om hvordan din begravelse skulle foregå? Vet du om noen som har forberedt sin begravelse?

Er det viktig at vi får flere livssynsnøytrale seremonirom som kan brukes ved begravelser? Hvorfor/hvorfor ikke?

Kan det være vanskelig å avgjøre om du skal gå i en begravelse?

- når venner dør
- når naboer dør
- når kollegaer dør

Bør man være svartkledd i en begravelse? Hva er dine erfaringer?

Hva slags sanger og musikk syns du kan passe i en begravelse?

Hva syns du om kirkens tradisjonelle begravelsessalmer?

Hva tenker du om minnesamvær etterpå? Hva kan man gjøre i et minnesamvær? Hvem bør delta? Bør alle som kommer til høytideligheten inviteres? Hva blir servert? Er det naturlig at begravelsen avsluttes ved graven?

Hva med uformelle minnesamvær/gravøl?

Har du lagt merke til om begravelsene har endret seg i løpet av tiden du har levd? Hva er de viktigste forskjellene sammenlignet med før?

I en periode mente mange at småbarn skulle skjermes ved begravelser. Hva tenker du om barnas rolle ved begravelser? Hva minnes du av slike opplevelser i barndommen? Dersom du har egne barn, hvordan har du gjort med dem?

Ved noen begravelsesbyråer tilbys videooverføring av gravferden slik at familiemedlemmer og venner kan delta selv om de ikke kan komme. Det er kanskje mest aktuelt for familier som er spredt over flere verdensdeler. Har du hørt om dette? Hva tenker du om det?

Hva syns du om fotografering ved graven?

Ansvar for begravelse

Har du selv hatt ansvar for en begravelse? Hvem hjalp deg? Fikk du noen overraskelser i hvordan det hele foregikk?

Ved begravelser kan det være mange praktiske utfordringer som må løses og valg som må tas. Kan du fortelle om slike valg og praktiske utfordringer og hvordan de ble løst?

- symbol i dødsannonse
- åpen eller lukket kiste
- kremasjon
- sted for seremoni
- blomster og annen dekor

Var alle de etterlatte enige om hvordan begravelsen skulle foregå eller oppsto det uenigheter? Hva handlet eventuelle uenigheter om? Hva ble utfallet?

Gjorde dere noe for å sette et personlig preg på begravelsen?

Ble det holdt en minnetale? Hva syntes du om den?

Ble det lagt noe med i kisten?

Begravelsesbyråene og trossamfunnene (ikke minst den norske kirken) er eksperter på begravelse. Hvordan opplevde du samarbeidet med dem?

Har du erfaringer med ulike begravelsesbyråer? Kan du sammenlikne deres tjenester og tilbud?

Minnesteder

Har du graver du pleier å besøke? Hva gjør du ved graven? Hvem steller graven?

Har du vært med på å utforme et gravsted (valg av gravstein, tekst og symboler, planter etc.)? Hvorfor ble graven nettopp slik?

Har du et minneste for døde familiemedlemmer i hjemmet? Hvilken historie har det og hvordan ser det ut? Har du andre minnesteder (i naturen, på internett)?

Har du deltatt i minnesider over døde på internett? Hva synes du om disse sidene?

Steder for gravlegging kan se forskjellige ut. I noen land er gravlunder i parker eller i naturen blitt mer vanlig. Har du noen synspunkter på hvordan gravlunder bør/kan utformes? Hvordan er det der du bor, og hva synes du om dette?

Er det viktig at gravlundene blir lagt til rette for ulike trossamfunn og livssyn? På hvilke måter? Hvorfor/hvorfor ikke?

Hvilke hensyn synes du er viktigst ved valg av gravsted? Nærhet til bosted? Nærhet til fødested? Nærhet til etterkommere?

Når noen har flyttet til et annet land, bør han eller hun begraves i det nye landet eller hentes hjem? Hvilke hensyn bør man ta når dette spørsmålet skal avgjøres?

Det er kommet forslag om å bygge spesielle bygninger i de større byene som alternativ til utendørs gravlunder. Spiller det noen rolle for deg om graven er innendørs eller utendørs?

Død

Hva tenker du skjer når man dør?

Hvordan er det med sjelen? Engler? Oppstandelse?

Har du kjent noen som fikk en god død?

Har du sittet hos en døende?

Gjorde du noe for den døende?

Hva var den siste kontakten du hadde med personen?

Hva vet du om stell av en død?

I eldre folketradisjon hører vi om hvordan de nærmeste kan oppleve varsler når noen dør og hvordan den døde noen ganger kan vise seg for venner og familie. Har du opplevd noe slikt?

Til slutt to spørsmål spesielt til de som har levd en stund:

På første halvdel av 1900-tallet ble det gradvis vanlig at sykehus og sykehjem tok seg av stell og oppbevaring de døde frem til begravelsen. Tidligere var det vanlig at den døde ble stelt og lå i hjemmet, og gravferden gikk fra hjemmet til kirkegården. Har du vært i begravelser som har startet fra hjemmet? Fortell oss gjerne så mye som du husker fra slike begravelser.

Tidligere var det ofte kompetente kvinner i lokalsamfunnene som vasket de døde. I dag har personell ved sykehus og sykehjem denne oppgaven. Vi vet dessverre ikke så mye om de eldre skikkene og hvordan de endret seg. Kjenner du tilfeller der andre enn helsepersonell har tatt oppgaven med å vaske den døde? Hvem var det som gjorde dette? Hvordan foregikk det?

Audun Kjus

Norsk etnologisk gransking